

Evaluatie aanpak geelpoothernaar

1. Achtergrond en ontwikkeling van de aanpak van de geelpoothernaar

1.1. Ontwikkeling abundantie geelpoothernaar

In 2018 werd in de provincie Zuid-Holland het eerste nest van de geelpoothernaar (eerder bekend als Aziatische hoornaar) aangetroffen en verwijderd. In de jaren daarna werden incidenteel nieuwe nesten gedetecteerd, die vervolgens in opdracht van de provincie werden verwijderd.

Sinds 2021 wordt de geelpoothernaar op grond van de EU-Exotenverordening beschouwd als een wijdverspreide invasieve exoot. Voor wijdverspreide soorten geldt niet langer een verwijderopgave, maar een beheersopgave. In eerste instantie is er in 2021 binnen de provincie voor gekozen om het bestaande beleid, gericht op het verwijderen van nesten, voorlopig voort te zetten. Dit gebeurde vanwege het toen nog beperkte aantal waargenomen nesten in de regio en vanuit de verwachting dat de verdere verspreiding van de soort mogelijk nog kon worden beperkt tot de zuidelijke provincies.

In 2023 was sprake van een duidelijke toename van het aantal nesten. Waar in voorgaande jaren slechts enkele nesten werden aangetroffen, werden dat jaar 25 nesten verwijderd. In datzelfde jaar heeft de provincie in samenwerking met Provincie Noord-Holland aan EIS Kenniscentrum Insecten de opdracht verstrekt om te onderzoeken hoe verdere invulling kon worden gegeven aan de beheersopgave die sinds 2021 van kracht is.

In de daaropvolgende jaren werd, mede op basis van ervaringen in de zuidelijke provincies, duidelijk dat het streven naar volledige verwijdering van de geelpoothernaar in de praktijk niet haalbaar is.

In onderstaande evaluatie wordt ingegaan op het transitieproces van een verwijderopgave naar een beheersopgave, de knelpunten die hierbij in de praktijk worden ervaren en de kansen voor verdere verbetering van de aanpak.

1.2. Wettelijke rol en taak van de provincie

Sinds 2018 zijn provincies verantwoordelijk voor de uitvoering van de EU-Exotenverordening (EU) nr. 1143/2014. Deze verantwoordelijkheid volgt uit artikel 2.18, eerste lid, onder g, sub 3, van de Omgevingswet en artikel 3.67 van het Besluit kwaliteit leefomgeving.

Het doel van de EU-Exotenverordening is om de schadelijke gevolgen van invasieve uitheemse soorten voor de biodiversiteit en ecosystemen in de EU te voorkomen, te beperken en te beheersen. De verordening maakt onderscheid tussen exoten die nog niet of beperkt aanwezig zijn (artikel 17-soorten) en exoten die gevestigd en wijdverspreid zijn (artikel 19-soorten).

- Artikel 17-soorten zijn soorten van de Unielijst die zich meestal nog niet in Nederland gevestigd hebben of nog maar zeer beperkt aanwezig zijn. Voor deze soorten geldt

een verwijderingsplicht. Provincies hebben hiervoor de verantwoordelijkheid en nemen het voortouw bij de bestrijding.

- Artikel 19-soorten zijn soorten van de Unielijst die zich definitief in Nederland gevestigd hebben. Als de soort wijdverspreid is en volledige verwijdering niet langer haalbaar is geldt niet langer een verwijderingsplicht maar een beheersopgave. Dit om verdere achteruitgang van de biodiversiteit zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te beperken. De terreineigenaren of beheerders zijn (mede-)verantwoordelijk voor de uitvoering van deze beheersmaatregelen. Zij pakken de soort aan vanuit hun eigen belang of wettelijke taak. Provincies blijven wel eindverantwoordelijke voor de beheeraanpak, maar kunnen hierbij een faciliterende en ondersteunende rol aannemen, zoals het beschikbaar stellen van kennis en financiële middelen en het stimuleren van samenwerking.

1.3. Bestrijdingsmethoden

Bij de verwijdering van nesten in opdracht van de provincie, worden de nesten in hun geheel verwijderd. De bestrijder maakt afhankelijk van de locatie gebruik van een hoogwerker om het nest te bereiken en haalt het nest weg en stopt het in afsluitbare bak waarna het nest wordt vernietigd. Alvorens het nest wordt verwijderd spuit de bestrijder er vriesspray in om de hoornaars rustig te krijgen.

Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb), heeft op haar website een overzicht van toegelaten bestrijdingsmiddelen (biociden) voor de aanpak van de geelpoothoornaar. Tot op heden zijn er geen biociden toegestaan voor de bestrijding van de geelpoothoornaar buiten gebouwen.

In de buitenruimte moet de bestrijding daarom volledig met handmatige methoden plaatsvinden. Uit de praktijk komt naar voren dat dit een vrij arbeidsintensieve methode is. Daarnaast hangen de nesten met regelmaat op grote hoogte en op plekken waar je niet altijd met een hoogwerker bij kan en zien we dat er soms rednesten¹ ontstaan omdat niet alle geelpoothoornaars verwijderd konden worden.

Een meer praktische, betaalbare en efficiënte aanpak voor dergelijke situaties zou kunnen bestaan uit het bestrijden van nesten met biociden, vaak in poedervorm. Deze middelen kunnen door professionals met behulp van een lange lans rechtstreeks in het nest worden aangebracht. Nadat het nest is behandeld en de hoornaars zijn bestreden, kan het nest veilig worden verwijderd. Met de verwijdering van het nest komen de biociden ook niet in het milieu terecht. In Nederland is deze methodiek momenteel nog niet toegestaan voor de bestrijding van de geelpoothoornaar. Voor andere soorten, zoals wespen en de Europese hoornaar, zijn dergelijke toepassingen onder bepaalde voorwaarden wel mogelijk.

In België is het gebruik van bepaalde biociden voor de bestrijding van nesten van de geelpoothoornaar inmiddels tijdelijk toegestaan voor professionals. De Belgische Dienst Biociden heeft hiervoor per 1 juni 2026 tijdelijke toelatingen verleend.

<https://biocide.be/nl/nieuws/tijdelijke-toelatingen-voor-biociden-voor-het-verwijderen-van-nesten-van-de-aziatische>

¹ eerste nest dat een koninginnenhoornaar in het voorjaar maakt

2. Transitie van verwijder- naar beheersopgave

2.1. Landelijk

Ondanks de wijziging van de status van de geelpoothoornaar, naar een artikel 19-soort, spraken provinciale besturen in 2021 af om voorlopig zoveel als redelijkerwijs mogelijk was de verdere verspreiding te beperken. Dit werd gedaan door gevalideerde meldingen op te pakken en de nesten te verwijderen. Daarmee werd de soort tot en met 2024 in de praktijk vooralsnog volgens de aanpak van een artikel 17-soort bestreden. Destijds ontbraken efficiënte opsporingsmethoden; deze kwamen pas later in de invasie beschikbaar.

De geelpoothoornaar kwam aanvankelijk vooral voor in de zuidelijke provincies, maar heeft zich inmiddels naar alle provincies verspreid. Hoewel het zwaartepunt nog steeds in het zuiden ligt, neemt ook in het noorden het aantal meldingen toe.

De zuidelijke provincies hebben de afgelopen jaren fors ingezet op bestrijding om verdere verspreiding naar het noorden te voorkomen of te vertragen. Deze inspanningen hebben de verspreiding echter niet kunnen indammen. Waar in de noordelijke provincies bestrijding van gemelde nesten soms nog haalbaar is, lopen de zuidelijke provincies tegen financiële en capaciteitsgrenzen aan.

Dit heeft geleid tot een kentering in de gezamenlijke aanpak. Provincies bepalen inmiddels ieder hun eigen beleidslijn ten aanzien van de bestrijding en het beheer van de geelpoot hoornaar. Op dit moment hanteren de meer zuidelijk gelegen provincies het volgende beleid:

Limburg	Zet in op beperken van risico's voor de biodiversiteit.	Geelpoothoornaar Provincie Limburg
Noord-Brabant	De provincie verwijderd alleen nog nesten die een concreet gevaar vormen voor de biodiversiteit.	Aziatische hoornaar, van uitroeien naar beheren Brabant
Zeeland	De provincie bouwt de financiële steun en haar rol in 2026 stapsgewijs af.	Beleidsverandering en verspreiding Aziatische hoornaar Provincie Zeeland
Utrecht	De bestrijding van de geelpoot hoornaar door de provincie Utrecht wordt met ingang van dit jaar afgebouwd.	Provincie gaat Aziatische hoornaar alleen gericht bestrijden provincie Utrecht
Gelderland	De bestrijding van de geelpoot hoornaar door de provincie Gelderland wordt afgebouwd.	Geelpoothoornaar Gelderland

2.2. Aanpak provincie Zuid-Holland

In 2024 is het Zuid-Hollandse beleid ten aanzien van de geelpoothoornaar gewijzigd. Waar voorheen het uitgangspunt was om zoveel mogelijk nesten actief te verwijderen, is de focus sindsdien verschoven naar een gerichte beheersopgave. Alleen ten noorden van de A12, worden alle nesten nog bestreden om de verdere verspreiding naar het noorden te beperken. Ten zuiden worden alleen nesten verwijderd op kosten van de provincie als deze de provinciale natuurdoelen aantasten. Deze beleidswijziging sluit aan bij nationale en Europese richtlijnen, waarin wordt onderkend dat volledige uitroeiing van de soort niet haalbaar is en dat grootschalige bestrijding niet effectief is gebleken.

2.3. Rolverschuiving van provinciale naar gezamenlijke verantwoordelijkheid

Met deze beleidswijziging is de verantwoordelijkheid voor signalering en bestrijding verschoven van de provincie naar een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten, terreinbeheerders en private eigenaren. De provincie vervult hierin een ondersteunende en coördinerende rol, onder meer door het bieden van advies, faciliteren van kennisdeling en optreden als vangnet in uitzonderlijke situaties. Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor het oppakken van hun beheersopgave i.r.t volksgezondheid/openbare veiligheid, waarbij zij afgestemd worden ondersteund door de provincie.

2.4. EIS Rapport

Het door EIS Kenniscentrum Insecten opgestelde beleidsadvies: Hoe verder met de Aziatische hoornaar? (Zeegers & Buesink, 2024, [Hoe verder met de Aziatische hoornaar? - Beleidsadvies - kenniscentruminsecten.nl](https://www.kenniscentruminsecten.nl/advies/hoe-verder-met-de-aziatische-hoornaar)) vormt een belangrijke onderbouwing voor een proportionele benadering van de bestrijding. Op basis van de beschikbare wetenschappelijke literatuur concludeert EIS dat er momenteel geen aanwijzingen zijn voor een significant negatief effect van de geelpoothoornaar op inheemse insectenpopulaties in Nederland. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat de soort zich snel verspreidt en dat de uiteindelijke populatieomvang nog niet kan worden vastgesteld.

Ten aanzien van grootschalige nestbestrijding concludeert EIS dat deze de verdere opmars van de soort niet kan stoppen. Om de populatiegroei effectief te beheersen zou naar schatting jaarlijks 88–91% van alle nesten moeten worden opgespoord en bestreden. Vanwege de beperkte detecteerbaarheid van nesten, de toenemende aantallen en de daarmee samenhangende kosten, wordt het behalen van een dergelijke bestrijdingsgraad niet haalbaar geacht. EIS raadt een grootschalige verwijderingsopgave om die reden af.

Dit laat onverlet dat gerichte nestverwijdering lokaal wel een functie kan hebben, bijvoorbeeld bij nesten die een direct risico op steken van mensen vormen of wanneer sprake is van bijzondere ecologische omstandigheden.

3. Analyse aanpak, knelpunten en leerpunten

3.1. Analyse

De transitie van een volledig provinciale bestrijdingsaanpak naar een gezamenlijke beheeraanpak heeft geleid tot een grotere verantwoordelijkheid voor gemeenten en terreinbeheerders, waarbij de provincie een faciliterende en coördinerende rol vervult. Deze verandering heeft bij professionals, vrijwilligers en gemeentelijke medewerkers bijgedragen aan een grotere bewustwording van de aanwezigheid en aanpak van de Aziatische geelpoothoornaar.

Tegelijkertijd blijkt dat inwoners en lokale partners nog regelmatig onduidelijkheid ervaren over meldroutes, rollen en verantwoordelijkheden. Daarnaast zijn er in de uitvoering structurele knelpunten, waaronder beperkte capaciteit bij zowel vrijwilligers als professionele bestrijders. Dit heeft in sommige gevallen geleid tot vertraging in de opvolging van meldingen en het verwijderen van nesten.

3.2. Knelpunten en leerpunten

De belangrijkste knelpunten en leerpunten zijn:

- **Capaciteit en kennis:** Gemeenten beschikken niet altijd over voldoende capaciteit en expertise om vragen van inwoners, belangenorganisaties en vrijwilligers te beantwoorden, meldingen van nesten op te volgen en de bestrijding te organiseren.
- **Financiële en personele middelen:** De nieuwe verantwoordelijkheden vragen om structurele inzet van personeel en middelen. Deze zijn bij gemeenten en andere betrokken partijen veelal nog onvoldoende structureel geborgd.
- **Onduidelijkheid bij inwoners:** Inwoners zijn niet altijd voldoende op de hoogte van hun eigen rol en weten regelmatig niet waar zij een nest moeten melden of welke organisatie verantwoordelijk is voor de opvolging.
- **Verschillen in uitvoering en prioritering:** Gemeenten en terreinbeheerders hanteren verschillende procedures, werkwijzen en prioriteiten. Hierdoor verschillen de snelheid en wijze van opvolging en ontbreekt een eenduidige aanpak.
- **Samenwerking en kennisdeling:** Structurele samenwerking en kennisdeling zijn noodzakelijk, mede omdat inzichten over de aanpak zich snel ontwikkelen. Dit is van belang voor het borgen van kennis, het ontwikkelen en delen van effectieve werkwijzen en het bieden van actuele en eenduidige informatie aan betrokken partijen.

3.3. Vervolg

Begin 2026 is met diverse betrokken partijen (o.a. gemeenten, TBO's en Imkers) gesproken over het toekomstbeeld voor de aanpak van de geelpoothoornaar. Tijdens deze bijeenkomst is kort teruggeblikt op de afgelopen periode en is gezamenlijk gesproken over de gewenste koers en het toekomstige beleid voor de aanpak van de

geelpoothoornaar. Hiermee is een eerste aanzet gedaan op die hiervoor benoemde knel- en leerpunten verder op te pakken. Hierbij is onze inzet gericht op het vasthouden aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid, en tegelijkertijd op het versterken van kennis en ondersteuning.